

SCI-CONF.COM.UA

SCIENCE IN THE MODERN WORLD: INNOVATIONS AND CHALLENGES

**PROCEEDINGS OF IX INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
MAY 15-17, 2025**

**TORONTO
2025**

УДК 635.262"324":551.577.38"327.04/.06"(477.4)

**ОЦІНКА ОЗИМОГО ЧАСНИКУ ЗА ГОСПОДАРСЬКО-ЦІННИМИ
ОЗНАКАМИ В УМОВАХ КВІТНЕВО-ЧЕРВНЕВИХ ПОСУХ
ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ**

Сич Зеновій Деонизович,
д. с.-г. наук, професор
Кубрак Світлана Миколаївна,
к. с.-г. наук, доцент
Шубенко Лідія Анатоліївна,
к. с.-г. наук, доцент
Білоцерківський національний
аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Вивчено робочу колекцію озимого часнику, що нараховувала близько 50 сортозразків з різних областей України. Найбільш скоростиглим (104 доби) виявився варіант 8 (Запорізька обл.). Найкращі результати за середньою масою головки (61 г) та врожайністю (12,6 т/га) отримали від культивування зразка 9 із Запорізької області. Частка товарних головок у нього становила 74 %.

Ключові слова: часник озимий, сорти, місцеві форми, урожайність, маса головки.

Нині існує дефіцит високоврожайних сортів часнику озимого, які з успіхом можна було б вирощувати на території України. До Державного реєстру сортів рослин в 2022 р. занесено 16, а у 2023 та 2024 рр. – 21 сорт [1, 2, 3]. Вирощування озимого часнику без належного насінництва і оздоровлення садивного матеріалу спричинює стрімке погіршення його якості та виродження в 2–3 покоління [4]. Отже, проблема виділення кращих та більш адаптованих сортів і місцевих форм часнику озимого за господарсько цінними ознаками лишається актуальною і потребує додаткового вивчення.

Оцінку сортів і місцевих форм часнику озимого за комплексом

господарсько цінних ознак проводили на дослідному полі Білоцерківського національного аграрного університету в умовах Правобережного Лісостепу України впродовж 2022–2024 рр. Робоча колекція із 50 сортозразків була зібрана з різних областей України: Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Чернігівської та Черкаської. Оцінювання сортів і місцевих форм проводили згідно з «Методикою дослідної справи в овочівництві і баштанництві» [5]. В якості контролю було взято сорт Ірен, створений у 2018 р., господарством “Чистий продукт” (селекціонер Паращенко С. В., Дніпропетровська обл.).

У середньому за три роки вивчення тривалості вегетаційного періоду у сортів та різних місцевих форм було виявлено найменший показник для рослин варіанта 8, завезеного із Запорізької області, де він становив 104 доби. Найтривалішим він був у таких зразків, як 13 (113 діб) та 14 (115 діб), походженням із Черкаської області. Однак, істотної різниці щодо нього не встановлено.

Урожайність часнику озимого у 2022 р. коливалася від 7,5 (варіант 13, Черкаська обл.) до 14,5 т/га (варіант 9, Запорізька обл.). Значення його у сорту-контролю Ірен становило 13,1 т/га. Непогані результати отримали від культивування місцевої форми 4 із Кіровоградської обл., 6 та 7 – Дніпропетровської обл., 8 – Запорізької обл., 10 – Чернігівської обл., 14 – Черкаської обл. У них спостерігали урожайність головок відповідно 10,5; 12,4; 11,3; 12,4; 11,2 і 11,3 т/га. Негативно вплинули погодні умови 2023 р., особливо відсутність опадів у травні та червні, на формування врожаю часнику озимого. В результаті цього у 2023 р. порівняно із 2022 р. спостерігали зниження врожайності на 15-31 %. Найбільшу врожайність головок вдалося зібрати із місцевої форми 9 (Запорізька обл.), де цей показник складав 10,9 т/га. Найменшим (6 т/га) він був у варіанта 13, походженням із Черкаської обл. Урожайність головок часнику у контролю Ірен цей становила 9,6 т/га.

Погодні умови 2024 р. були більш сприятливими для росту, розвитку та різних сортів та місцевих форм часнику озимого. Найбільшою врожайністю

(12,3 т/га) характеризувався зразок 9 (Запорізька обл.). Найнижче її значення (6,6 т/га) було за вирощування варіанта 13 (Черкаська обл.). У контролю Ірен урожайність товарних головок становила 10,2 т/га.

У середньому за 2022-2024 рр. найвищу урожайністю головок часнику мали за культивування зразки 6 (Дніпропетровська обл.), 8 та 9 (Запорізька обл.), відповідно 10,3; 10,5 і 12,6 т/га. У контролю сорту Ірен його значення складало 11,0 т/га. Однак, істотну різницю щодо врожайності спостерігали лише за вирощування місцевої форми 9 (Запорізької обл.).

У середньому за три роки проведених досліджень товарність головок часнику озимого в сортів та місцевих форм коливалася від 59 (варіант 3, Київська обл.) до 74 % (зразок 6 і 9 із відповідно Дніпропетровської та Запорізької областей). Але істотну різницю щодо цього показника спостерігали лише у двох останні форм та варіанта 8 (Запорізька обл.). Причому, частка товарної головки у варіанта 8 становила 73%.

Відсутність опадів у травні та червні 2023 р. негативно позначилися на формуванні головки та зубків. Встановлено, що у 2022 р. найбільші головки спостерігалися на рослинах варіанта 9 (Запорізька обл.) і 10 (Чернігівська обл.). В даному випадку цей показник становив відповідно 67 та 60 г. Ці зразки мало відрізнялися від сорту-контролю Ірен

Погодні умови, а саме відсутність опадів впродовж травня та червня 2023 р. спричинили формування малих головок у часнику озимого. Так, невеликі вони були у зразків із Київської області (1, 2 і 3), Кіровоградської (5) та двох з Черкаської області (13 та 14). Маса головки у них сягала відповідно 40, 38 і 39 г (Київська обл.); 37 г (Кіровоградська обл.); 36 та 38 г (Черкаська обл.). Найбільшими вони були у місцевої форми 9 (Запорізька обл.).

У 2024 р. погодні умови були більш сприятливими ніж у 2022 та 2023 рр.

Найбільші головки у 2024 р. зафіксували у зразка 9 (Запорізька обл.) – 61 г. Найменші вони виростили у рослин варіанта 5 (Кіровоградська обл.) та 13 (Черкаська обл.). Середня маса головки в даному випадку складала 38 на 39 г.

У середньому за 2022-2024 рр. істотно меншу масу головки спостерігали

за культивування зразків 13 та 14 (Черкаська обл.), 5 (Кіровоградська обл.), 1, 2 і 3 (Київська обл.), 12 (Житомирська обл.) та 11 (Чернігівська обл.). Значення цього показника становило відповідно 38, 47, 41, 42, 42, 43, 44 та 46 г. Суттєво більшу масу головок порівняно з контролем Ірен відзначали у рослин двох місцевих форм із Запорізької області (8 та 9), де вона становила відповідно 51 та 61 г.

Найбільшу кількість зубків нараховували у головках часнику озимого місцевих форм 10 і 12, походженням із Чернігівської (10 шт.) та Житомирської (8 шт.) областей. У середньому цей показник для різних зразків становив 5-6 штук. Найменше (5 штук) закладалося їх на рослинах варіанта 2 (Київська обл.), 4 (Кіровоградська обл.), 11 (Чернігівська обл.) та 14 (Черкаська обл.).

Висновки. В результаті проведених досліджень 2022–2024 рр. встановлено, що в умовах квітнево-червневих посух Правобережного Лісостепу України найкоротшим вегетаційним періодом (104 доби) характеризувалася місцева форма 8, що завезена із Запорізької області. Найтривалішим він був у варіанта 14 (Черкаська обл.) – 115 діб. Найвищу врожайність формували рослини варіанта 9 (Запорізька обл.) – 12,6 т/га. Найбільша частка товарних головок (74 %) спостерігалася у зразка 9 (Запорізька обл.) та 6 (Дніпропетровська обл.). Найважчі головки формувалися на рослинах варіантів 8 та 9 (Запорізька обл.). Найменше зубків, кількістю 5 шт. було у головках місцевих форм 2 (Київська обл.), 4 (Кіровоградська обл.), 11 (Чернігівська обл.) та 14 (Черкаська обл.).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2022 році / Н.В. Грюнвальд та ін. 2022. 532 с. URL: <https://sops.gov.ua/>.
2. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2023 році. Міністерство аграрної політики та продовольства України URL: <https://minagro.gov.ua/file-storage/reyestr-sortiv-roslin>.
3. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2024 році. Міністерство аграрної політики та продовольства України.

URL: <https://minagro.gov.ua/file-storage/reyestr-sortiv-roslin>.

4. Сич З.Д., Кубрак С.М. Оцінка сортів і місцевих форм часнику озимого за господарсько цінними ознаками в умовах Правобережного Лісостепу України. Агробіологія. Біла Церква, 2020. Вип. 1 (157). С. 169–174. DOI: 10.33245/2310-9270-2020- 157-1-169-174.

5. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві / за ред. Г.Л. Бондаренка, К. І. Яковенка. Харків: Основа, 2001. 370 с.